

Сыаната
2 харчы.

Күүнү түмүү бэлиэтинэн

УДАРНОЙ ВАХТАБА

П. Оконешников фототз.

Эдэрдэр бэлэхтэрэ

БОЛДЬОГУН ИНИ Э

И. ПРОКОПЬЕВ,
охотник.

ҮҮТ-АС ҮКСҮҮР

Ынтымаксыздар Ульяна Павловна Гоголева күн ахсын валовойунан 145 кг, оттон Анна Константиновна Барашкова 120 кг үрүм катэти илаллар.

Г. ЕГОРОВ.

ТЕЛЕФОННА—

гамбь репертуара Коммандарской армылар олохтоохторун былыргы ырыаларын уонна үнүкүүлэрин тилиннэ (4 дэ. А.Туганов музыкаль-най асчыуоһунан ааһыныа, национальнай институк-мөннэри — дүһүрдэри уонна режисскалары ту-

назалдар. Ансамбль, тэр
шиллэлтэ сэлтэн эр
орто эрээр, төрөөбүт
Тихэй океаннары
дунтхан муугордам
макка, ырааха тийэ
суварында, алууттар
уратмдаах искусство
ларың Камчатка ула
ны, алаахы Москва.
Ба тийэ билиһилэрдэ.
М. ЖИЛИН.
СССР корр.

ДАЛЬНИЙ ВОСТОК. КЫРААЙЫГАР

ХАТЫН ЧАРАН күөх намчы.
Сэбирдэки сиккиэрэ,
Дойдум, таптыр Чурапчы,
Дорообого тут эр!—днэбитинен, ааны аһа
баттаан поэт Г. И. Макаров—Дьуон Дьанылы
субу кириэн кэллэх курдук.
Дьуон Дьанылы бииги олохтук кырдыгын
халдах курдук талааннаахтык ойуулаан көр-
үрүдэ этэй? Ол барыта төрөөбүт сирин, норуо-
тун мукура суох таптырын кытта сибээстөөбө.

Өр дьыл кураанын тулуйбут,
Өтүүн, хаймынны охусуот,
Иһэр уунан кыра-кычы
Өнгө тийбит баар Чурапчы.
Күөх кырсытар күлээбитэн
Кырабыттан үлээтэ эн,
Морон, таптаан мингин бачча
Кини гыммыт баар Чурапчы.
Поэт Дьуон Дьанылы сэрин уотун, эрйини-
нунун ортотунан сылдаан «Бырастым, Якут-
скай», «Ана тигини устар», «Уммуллубат

Поэт Дьуон Дьанылы төрөөбүтэ 70 сыла туолуутугар

САХА биллиилээх поэт
Г. И. Макаров—Дьуон
Дьанылы 1945 сыллаахха
японскай милитаристары
утары хорсундук сэрин-
лэспитэ. Олохун бойобуой
түгөннөрүтүн биридэстэ-
рин поэт «Өлөрү сытан»
дизэ хоһоонугар көрдөр-
бүтэ. Ол туһунан кини
мнэхэ Советскай Армия-
тан демобилизацияланан
кэлбит кэмэр, 1950 сыл-
лаахха, бу курдук кэпсэ-
битэ.

—Хайлар куорат туһа-
нытыгар сойкура са-
мурайдар окуоһалара көстөр.
Бииги пехотабыт кэ-
мэн кыраан испитэ. Өс-
төөхтөр окуопаттан сэлэ-
тик ытталыммылар. Ба-
йыастар өстөөхкө чугаһа-
бытара. Командир окуо-
ппа хастарга бирикэстэ-
битэ. Саллааттар кэчээс
үлүгэр ыһыксыт гыммыт-
та. Ити атакара туруох
миннээри кэм этэ. Өстөөх
тодо эрэ иһийбитэ. Икки
түтүтэн балаача өр чуум-
уруу, кэтэскини буолбута.
Онтон бийлээнэрэ эмискэ
«Ура!» хайытаабытынан
атакара өрө ыстаммыт-
тара. Ону уун-утары, сы-
ры тангары, бийигиннээ-
р үс төгүл элбэх өстөөх
«Ванзай!» днэ ыһыкты-
чынны быһах курдук
биллээх ыстыктарын кил-
бэһиһитинэн субу саба
зырсан түспүттэрэ. Ыла
кириэн ыталаһым, ыс-
гыгынан кыйгаллалар са-
ламмыттар. Кини куйа-
хата күүрэр ыһыта, ыч-
чыга буолбута. Ити кэмгэ
мин табыллан охтубутум
Ол туй-май бара сытан

советскай буолун бири түрүннүк санаска ид-
ыннырк түгөн ойугар ха-
гаабата: кыра угуохтаах
самурай саһаан холобура
үрдүктүк нууцта салла-
тын кытта ыстыгынан
кириэбитэ. Онуоха иккис
пленед кэлэн бийиги ки-
либитий барбээкэйгүр тү-
һэи сымсатык тиэрэ тар-
дыбыта. Кыа хаана саба
түлүүр
Быраһа суоҕа мингин,
Кыргыһа кыһаан барап
Суох, мин өлүө
суохтаахпын!
днэ поэт ол уоттаах кэм
туһунан аахпыт строкала-
ра кулгаахтар бу баарды
һиллээлэр. Оттон кини
чэдэһигэр ыраахтан көстөр
топкара оһон эрэр окуоһа
сыһыммала төрдүлүбүт
оһоонугар маарыгымыр
табыла суола биллэрин да
харахтар бу баар.
Суох!
Өлөр сатамат,
Вукатын сатамат!
Төрүөхү төрөөбүт
дойдубар
Олох бөрү!
«Ох днэ үчүгэй дэбэи!»
Кини,
Хор, оһордор оһоһон
баһарар.
Поэт уһун олоху
олорон олус баһаана,
кыа хаанын тоһон көмүс-
кэбэти Ийэ сирин итинтик
таптыһа.
Ночот тапталлаах поэ-
ты умуһат.

БИИР ХОҞООН ТУҞУНАН

«Суох, өлөр сатамат!»
днэ бигэ санааны ылым-
мыт. Атах тыһа иһили-
битигэр төбөтүн өндөтөн
көрбүтэ: өстөөх офицера
саабылатын ууммутунан
утары сүүрэн иһэр эбит.
Субу мэргийэн кэлбит да
киини саабылатынан ох-
сон кууһуннарбыт.

«Суох, өлөр сатамат!»
днэ бигэ санааны ылым-
мыт. Атах тыһа иһили-
битигэр төбөтүн өндөтөн
көрбүтэ: өстөөх офицера
саабылатын ууммутунан
утары сүүрэн иһэр эбит.
Субу мэргийэн кэлбит да
киини саабылатынан ох-
сон кууһуннарбыт.

«Суох, өлөр сатамат!»
днэ бигэ санааны ылым-
мыт. Атах тыһа иһили-
битигэр төбөтүн өндөтөн
көрбүтэ: өстөөх офицера
саабылатын ууммутунан
утары сүүрэн иһэр эбит.
Субу мэргийэн кэлбит да
киини саабылатынан ох-
сон кууһуннарбыт.

И. МАКАРОВ.

НАРЫН ТЫЛЛААХ ТОЙУКСУТ

«Хаһан сэрин бүтүбүнэ»,
«Тууһас»,
«Нин чакса баран иһэн», «Чурапчы-
га», «Табактык эбэтэр табаарыстар-
быр сурук», өд.д. хоһоонноругар эппи-
тин курдук, санаатын хаһан да түһэр-
«бөтө», кыйымыга эрэлэ күүстээбэ.
Партия уонна советскай норуот бири-
кыһыт үмүсүлээбин илэ хараһынан
көрбүтэ.

Поэт сурах ымыта оностубут «ула-
хы ыһыктыр»—Кыйымы ыһыаһын өрө-
гойдөөх күннэрэ тийэн кэлбиттэрэ. Ол
нэн сүткэн үөрүүтүн бүгүн, түөрт уон-
ча сыл аастын кэчээ, субу көрөн
олорор курдук аабабыт:

Сурук хоту «суох», «баар» дэттөрбүт,
Сураһарбыт, ботуокка кирибит,
Биллбэтэх, таастык тиирибит,
Берлингэ, Будапешка тийибит,
Эн эрэлгити төлөрбүт,
Элбэх киик суоллары тобулбут
Атаахтар-суоллаахтар, чымынаахтар,
Араһы көрсүбүт ама да саллааттар—
Кыйыбыттар дэ илэ бэйэбит
Эһиэхэ бийиги иһэбит.—советскай буо-
луттар кыйымы-хотуу көтөлөнөн эр-
гиллэбиттэрэ, ама, итинтэн ордук кыр-
дыктаахтык халдах этиллиэй? Дьуон
Дьанылы поэзиятын парадокһа, араа-
һа, итиннэхэ сытар днэ санымын.
Днэ-сэргэ санымы санаатын саамай
истин-иһирэх, саамай самой өтгүн кө-
бүтөн этеринэн күүстээх кини поэзията.
Поэт олохун биографията—норуот
олохун биографията днэ, сөркө этэл-
лэр быһымылаах. Хаһаанах сэрин бүт-
пүтэ. Айар-тутар үлэ сыллара салаа-
лыбытара. Бэрээһини фронтовиктар
харыһарын ыһыһырынан эйэлээх тутуу
күүрэннэгэр кыттыбытынан барбыт-
тара. Гаарилл Иванович Мак-п-э
—Дьуон Дьанылы: «Кыйыбыт курдук
арчыныктык үлэһитигэр, саллааттар!»
днэ сэрлэ уотугар буһан-хатан кэл-
бит фронтовик доһотторун үлэһитигр-
быта.

Олоххо, днэбэ эргиллэр
Уруйлаах күмүт дэ кэллэ,
Үлээ, саллаат доһорбүт,
Үчүгэй буоллун олохтут!

Саллаат, умума саллааккым,
Ыһыктыма үрүк ааккым!
«Олоххо, днэбэ эргиллэр» темата
Дьуон Дьанылы бу кэмнээри «арка-
тын өссө үрүк кэрдиһкэ таһарбыта.
Поэт «Бурдук», «Үчүгэйин мам ыйа»,
«Сылгыһыт», «Шофердар», «Өбө малаа-
һына» днэ хоһоонноругар, «Бийиги
манньыксыттарбыт», «Добордохуу ту-
һугар» поэмаларыгар үлэ героизмын
итэргитилээхтик көрдөрбүтэ. Поэт но-
руот, кыйыбыт норуот, олоххо төтөн-
тээх хардытын үөрэн-көтөн турар
айхаллаабыта, тус бэйэтин дьонуннаах
үлэтинэн кыттыбыта. Кылас кэм иһи-
гар. Москвада М. Горькай аатынан
литературнай институтка үөрөнөр кэ-
мингэр, олохун уон икки сылын бири-
бит «Евгений Онегинин» (бу тылбаас
туспа кинигинэн тахсыбыта быһыл 30
сылын туолла) уус-уран тылбааһын
бүтүрбүтэ. «Поэмада кириин» днэ
гражданскай сэрин тематыгар бэрээ-
хэй поэманы айбыта, үгүс хоһоону су-
руйбута. Мин бу поэманы поэт өссө
армияда сылдьан суруйбут «Уйбаан-
чык» днэ саха поэзиятыгар бастакы-
нан суруллубут историко-психологи-
ческай хоһоонунан романын идеяһы
сабаланымын курдук көрбүтү. Ону
төгө Александр Твардовскай «Василий
Теркин» тылбааһыгар ылыммыта. Бу
айыммы Дьуон Дьанылы фронтовик
киһи дьылбатыгар, дууһатыгар олус
чугаһа.

Дьуон Дьанылы айар үлэтин саамай
улахан өрө өтгүн арыах тылыннан
арынымы. Ситэ этиллибэтэ поэт бэ-
тэтин хоһонноро сүтэрнэхтэрэ днэ
санымын.

«Туой, ылаа!»—днэ тапталлаах
Дойдум биридэ алгыһын,
Бэйлэлэй, нарын, ыар тыллаах
Поэзия—мин аргыһым.

Кырдык, кинилин олох бэйэтин кур-
дук өрөгөйдөөх поэзия аргыстаспыта.
Ол днэ иһин кини ырыалара-тойуктара
сырдык санаа, үгүс алгыс курдук уос-
тан түспэт, өлбөт-сүлбөт, олох оһорор
дымбаланымылар.

Сэмэн ТУМАТ.

Саха поэтарыттан
бири талааннаахтара,
уран тылбаасчыт Дьуон
Дьанылы литературара
санаат-хотуу поэт бы-
һыктынан кирибүтэ. Ки-
ни аан бастаан «Төрөө-
бүт күүһүбэр» днэ ки-
ригэни 1936 сыллаахха
ааһааччыларга бэлэхтээ-
битэ. Бастаан Түөһүлээ-
хал днэ аатынан суру-
һар.

Кини суруйуунан днэ-
тинтэнар сылларыгар
Чурапчыга элбэх суру-
һааччылар, поэттар оло-
рон, үлээһэн аастыттар-
ра: Минин Базаарыскай

СЫРДЫК ӨЙДӨБҮННҮК

(М. Догордуов), Уйгуу-
рап (Егор Лукин),
Алексей Барийэкэниэп
(А. Барияк), Баала Ха-
бырыс, Николай Забо-
лоцкий, Таллан Бүрз,
Эрилик Эристин. Очо-
лорго «Социализм суо-
ла» хаһыакка хоһоон-
урыа үгүстүк бэлэттэ-
нэрэ. Дьуон Дьанылы
кыһын Массыныс Ха-
бырыс днэ ааттанан
суруйбута. Онтон хобут
Дьуон Дьанылы днэ
ааты Эляй сүрэхтээби-
тэ.

Дьуон Дьанылыны
кытта аан бастаан бил-
синн Чурапчыга, Хара

Уулаах үрдүгэр баар
Чочорлов оһоннор днэ-
тигэр буолбута. Кини
сннэ күтүөг буолбут
этэ. Дьуон кэргэнэ Ла-
йа иһэтэ—бийиги кыр-
дыаһа эдьинийбит.

Ол көрсүүтэ Дьуон
Дьанылы суруйбутун
мнэхэ ааһан эһитиннэр-
битэ. «Уйбаанчык» днэ
хоһоонунан романын
суруйа сылдыара. «Ев-
гений Онегин» икки бас-
такы главатын тыл-
баастаабыт этэ. Литера-
турнай институтка ба-
раһыгар библиотекатын
мнэхэ бэлэхтээбитэ.
Итинтэн ыла бийиги

дэ. Ол иһин кыһыан
хоту барарга көдөһү-
түмэ,—днэбитэ. Ол 1956
сыллаахха этэ. Ол тах-
са сылдаан «Евгений
Онегин» . 20-чэ сыл
тылбаастаабытын туһу-
нан кэпсээбитэ. Элбэри
суруйар, айар былаан-
гыһа.

Дьуон Дьанылы күө-
гүгэр күнүгэр, эдэр
сааһыгар хомолтолоох-
тук өлбүтэ. Кини аата,
айыммыларын ураты
хомоһой тыллара саха
литературатыгар саас-
уһа туһары сырдык өй-
дөбүннүк буолуохтара.
А. БРОДНИКОВ,
ССРС Суруйааччыла-
рын союһун чилиэнэ,
поэт.

ДЬУОН ДЬАНЫЛЫ КИРИЛЭ ДЬОННУН КЭПСЭТЭР

Суумкада баар этэ:
Таабыла, нэрэһэ,
Сиргэ сир куйуога,
«Бойобуой ластога»,

Хомуурун түбүгүн,
Куотунуу түмүгүн
Кирилэ сыйаргир,
Кыраһаан киһиргир:

— Охсуута, муһууута,
Отууга хонууга
Кэники бэйэбит
Ииники иһэбит.

«Оһонно»,—днэ баран
кыһыа «аа» барар,
кэһэһи тароһар:
— Ситэххэ сатаһар.
Онуоха бурундаах
Куупума уол: «Ардах,
Сник-сылык мэһидиэр,
Халлааны мөһүн»,—днэр.
— Оһууута суох олус,
Хааллылар,—днэр

Ньукуус—,
Овуста, киһитэ
Эһиэхэ баар этэ.

— Эһи түһуус, оу Маһа
гүөрүһүтүн күһи ааны
галаһа оһа, иһиллэрит,
голорон иһиллэрит.
Оһоһаах күүстээхтар.
Аһытар сүүһүлээхтар.
Көһөнү онордох
Көһө оһар, киһи суох.
Көһөһүтү үрдүкүн
Куотунуу түмүгэр
Бастаһын барыһыт
Бары оһарарыт?

— Бары...
Дьон долгуһар.
— Оччобо,—днэ турар
Биригээдэ эрэлэ
Эһиһэй Кирилэ:
— Кэһиһи дьонугар
Дьон эбэр туһугар
уораммабыт икки бүк
уолуохтун.
— Сөн түмүк.
Саамай өһө,—днэллэр.
Хоттууһа эһиллэ,
Дьонунуун «ол туһар»
Уол илин тутуһар.
1953 снл.

«ДЕМОКРАТИЯНАН» ААТТАНАР АЛБЫН

АХШ президенти башын демократияны утарыш...

Ан-тэматгар БЭСНЭДЭ

Кили административ демократияны административ...

Холобура «аюула бил-болорда» яан хорюу...

Айылба Дыкти Көстүүдэрэ

Айылбада дин-дин көс-түтүшүр араса дыкталар баалалар...

Европа сорох добу-дари нардмемарына...

КОРКИН

1984 сыл олунуу 22 кү-1984 Якутскай куоракка...

Дмитрий Петрович

«Урожай» ДСО уоба-ластабы советтин президума общество оройуон...

И. П. Листиков, М. Е. Пермяков, С. П. Маме...

БЭЙЭТИН БӨЛӨБӨР БАСТААТА

Ити Ойрытты сир этмос-мет, малайан быһаарылды...

Районет истолкомуну норуот төлөтл, профсоюз райкома...

В. Д. МУСИНСКАЯ

«Санта олох» («Новая жизнь») КИСС и районный АССР...

Танттыр кэргэнн, атам, аймахыт...

Индикс 54907, Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1...